

SOCIALIZÁCIA A MÉDIÁ

SOCIALIZATION AND MEDIA

Tatiana BLAHÚTOVÁ

PhDr. Tatiana Blahútová

Inštitút fyzioterapie, balneológie a liečebnej rehabilitácie UCM Trnava

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá vplyvom médií na spoločnosť. Médiá majú schopnosť ovplyvňovať postoje a názory verejnosti, konštruovať a premieňať sociálnu realitu, sú prítomné v živote väčšiny ľudí a teda majú významný podiel na socializácii jednotlivca. Označujú sa za dôležitý nástroj socializácie človeka. V úvode sa v príspevku zaoberám procesom socializácie a cez teoretickú analýzu pojmov sociológia výchovy, sociálne prostredie, socializačné činitele poukazujem na vplyv médií na jednotlivca a spoločnosť.

Kľúčové slová: spoločnosť, jednotlivec, médiá, sociálne prostredie, vplyv médií.

Abstract

The paper deals with the influence of media on society. The media have the ability to influence public attitudes and opinions, construct and transform social reality, are present in the lives of most people and therefore a significant part of the socialization of the individual. They are referred to as an important tool of human socialization. At the beginning of the paper deals with the process of socialization and through theoretical analysis of the concepts of sociology of education, social environment, socialization factors point out the influence of the media on individuals and society.

Keywords

Company. Individual. The media. Social environment. Influence of the media.

„Informácie, obrazy a idey sprístupňované médiami môžu byť pre väčšinu ľudí hlavným zdrojom uvedomovania si zdieľaného uplynulého času (histórie) a súčasného spoločenského postavenia. Média sú navyše zásobárňou spomienok a mapou, z ktorej vyčítame, kde sa práve nachádzame a kto práve sme (identitu), navyše nám poskytujú podklady na orientáciu v budúcnosti. (...) Média do značnej miery konštituuju spoločenskú realitu a hlavné črty normality pre potreby verejného, zdieľaného spoločenského života, slúžia zároveň ako rozhodujúci zdroj štandardov, modelov a noriem.“ (McQuail, D. 1999)

Cieľom príspevku je poukázať na širšie súvislosti, v kontexte ktorých sa nachádzajú médiá a ich možnosti pri šírení mediálnych obsahov a pôsobenie na spoločnosť.

Média majú schopnosť ovplyvňovať postoje a názory verejnosti, konštruovať a premieňať sociálnu realitu. Vplyv elektronických masových médií na človeka sa občas preceňuje, ale ešte častejšie nedoceňuje. Popri negatívnych vplyvoch elektronických médií – hlavne televízie a internetu (násilie, agresivita, brutalita) treba oceniť aj ich pozitívny vplyv na rozhladenosť a vzdelanosť súčasného jednotlivca, hlavne detí a mládeže. Je isté, že médiá sú prítomné v živote väčšiny ľudí a teda majú významný podiel na socializácii jednotlivca. Označujú sa za dôležitý nástroj socializácie človeka. Ľudia v procese sociálneho učenia získavajú z masmédií vzory, osvojujú si postoje, hodnoty, postupne prijímajú nové spôsoby správania. Je zdokumentovaný ich podiel pri preberaní modelov správania, vzorov, spoločenských noriem a pod. Média ovplyvňujú výrazným spôsobom mienku ľudí. Sú hybnou silou, ktorá dokáže rozhýbať masy. Dnes je celkom bežné, že vďaka elektronickej komunikácii sa v priebehu niekoľkých sekúnd dozvieme najnovšie informácie a správy z celého sveta.

Účastník elektronickej komunikácie teda čelí dvom základným problémom: problému skutočnej potreby niektorých komunikačných nástrojov a problému orientácie v množstve ponúkaných informácií. Vyžaduje sa od neho schopnosť objasniť si, či a prečo potrebuje takto komunikovať, a zároveň schopnosť vyhľadávať a využívať to, čo je pre neho naozaj užitočné. Informačná spoločnosť, ktorá od svojich členov vyžaduje osvojenie si nových komunikačných technológií, by ich mala viesť aj ku kritickej mediálnej gramotnosti zahŕňajúcej obe schopnosti.

Proces socializácie

Slovo *socializácia* je latinského pôvodu (*socialis*) a znamená družný, spojenecký, manželský. Socializácia je kompletný proces, v priebehu ktorého sa človek ako biologický tvor stáva prostredníctvom sociálnej interakcie a komunikácie s druhými sociálnymi

bytosťami. Socializácia spočíva v osvojovaní si hodnôt, noriem a spôsobov jednaní zrozumiteľných a platných v danej kultúre či subkultúre.(Maříková, H., Petrusek, M., Vodáková, A. 1996)

Pri socializácii ide o postupnú premenu človeka z biologickej bytosti na bytosť ľudskú, je to proces kultivácie človeka, jeho postupné utváranie. Je to proces, ktorý prebieha celý život a je začleňovaním sa ľudskej bytosti do spoločnosti. Všetko sa to začína narodením, keď sa dieťa stáva členom primárnej a najdôležitejšej sociálnej skupiny – rodiny. „Fenomén výchovy spočíva v tom, aby sa ďalším generáciám sprostredkovali schopnosti, zručnosti a postoje, ktoré jestvujú v danej spoločnosti a ktoré sa pre jej trvanie a ďalší rozvoj pokladajú za dôležité“.(Kaiser, A, Kaiserová, R. 1993) Proces socializácie pokladáme práve za ten proces, v ktorom vzniká stratégia zrodu, rozvoja a udržania, prípadne prinavrátenia vlastnej rovnováhy jednotlivca. Proces socializácie má však svoj význam nielen z hľadiska jednotlivca a vzniku jeho osobnosti. Predstavuje súčasne i významný mechanizmus spoločnosti, ktorého prostredníctvom súčasne so začleňovaním jednotlivca do spoločnosti zabezpečuje spoločnosť kontinuitu svojho vývoja, odovzdávanie dedičstva predchádzajúcich generácií a zabezpečuje aj vlastné fungovanie, vlastnú rovnováhu a rozvoj.

Okrem výchovy sa socializácia uskutočňuje pomocou sociálneho učenia, ktoré má ale množstvo foriem. Košč (1998) uvádza štyri najčastejšie:

- Učenie priamym vedením
- Učenie napodobovaním
- Učenie identifikáciou
- Učenie poučovaním

Človek sa teda pohybuje v sociálnych skupinách a je pod vplyvom sociálneho prostredia, v procese sociálneho učenia si osvojuje kultúru spoločnosti. Tým, že sa učí, utvára si svoju osobnosť, formuje myšlienky a postoje. „Vychovávať človeka, sprostredkovať mu poznatky, umožniť mu, aby sa vyučil, nemožno oddeliť od otázky, k čomu má byť človek vychovávaný, aké poznanie mu bude najlepšie slúžiť, z čoho má pozostávať jeho vzdelanie“. V tomto procese sa vytvára charakter človeka. Charakter (z gréckeho charasseín tj. vyryť, vytlačiť) je špecifický osobnostný svojrázny prejav určujúci, okrem iného, akým spôsobom sa snaží jedinec dosiahnuť naplnenie svojich potrieb, cieľov, úloh, túžob a hodnôt. Charakter korešponduje ako s dosiahnutou individuálnou kvalitou spoločenského cítenia a správania, tak aj s výrazom celkovej autokultivácie osobnosti. V rôznych aspektoch hodnôt (dobro, pravda, krása) ani v prístupe k ľuďom či realite sa u jedincov obvykle nestretávame so vzájomnou konzistenciou všetkých určujúcich zložiek charakteru.

Média zohrávajú v súčasnosti veľkú úlohu aj pri socializácii. Prinášajú množstvo informácií, ktoré nás priamo alebo nepriamo ovplyvňujú. A nie sú to len informácie, ale aj rôzne typy správania a obrazy sveta. Na jednej strane majú médiá v tomto smere pozitívnu funkciu, pretože nám veľakrát ukážu veci a situácie, ktoré sú pre nás neznáme, ponúkajú istú možnosť adaptácie človeka k rozmanitosti a zložitosti sveta zároveň. Na strane druhej sú ale potencionálnou hrozbou, že nás akoby „naprogramujú“ a to až do takej miery, že zabudneme, že máme vlastnú hlavu, ktorú treba používať. Pri médiách ide totižto o to, že tak ako nás a našu kultúru môžu obohatiť, tak ju môžu aj ochudobniť, pretože program, ktorí ponúkajú sa prispôbuje najnižšej úrovni publika. Takto sa ale dostávame k zaujímavému poznatku a síce, že práve samotné médiá sú vo veľkej miere ovplyvňované svojím vlastným publikom. A pri médiách elektronických to platí dvojnásobne. Podľa McQuaila „je obtiažne dokázať podstatu pôsobenia médií v rannej socializácii detí a v dlhodobej socializácii dospelých. Čiastočne je tomu tak preto, že sa jedná o dlhodobý proces, čiastočne preto, že každý mediálny účinok sa ocitá v interakcii s ostatnými spoločenskými vplyvmi a rozmanitými spôsobmi socializácie v rodinách“. Faktom ale ostáva, že v súčasnosti môžeme veľmi pozorne sledovať následky nevhodných obsahov médií na deti. Komunikáty v médiách často nezodpovedajú veku detského diváka, sú plné konfliktov, na pochopenie ktorých nemá malý percipient dostatočne vyvinutú emocionálnu zrelosť. Samotnej problematike sa venuje množstvo odborníkov. Majchrák (1993) vymenoval faktory, ktoré zvyšujú škodlivosť televízie. Sú to:

- Vysoký stupeň identifikácie
- Chýbajúca životná skúsenosť
- Epizodický príjem. (Majchrák, J. 1993)

Dieťa sleduje, napodobňuje, stotožňuje sa s idolom. Odmala sú vystavované rôznym vzorom, socializáciou si osvojujú zaužívané schémy videnia skutočnosti.

Dieťa často nechápe dej, pretože nevie rozoznať hranice medzi realitou a imaginárnym svetom, prvky agresie a násilia preberá mechanicky, napriek tomu, že nevie posúdiť, čo je dobré a čo nie. Jaššová uvádza, „že agresivita a násilie sú súčasťou kultúry, treba ich však demytologizovať“. (Jaššová, E. 1997) Ukázané v určitom kontexte, slúžia ako výchovný prvok. Násilnou smrťou hynú ježibaby, draci, čiernokňažníci. Toto násilie neinšpiruje zobrať do rúk revolver. Pomáha deťom pochopiť rozdiel medzi dobrom a zlom, vštepiť im morálnu zásadu, že zlo bude nakoniec potrestané a stojí za to identifikovať sa so skutočným hrdinom.

V súčasnom období odborná pedagogická literatúra dospela k záveru, že pojmom socializácia treba rozumieť „...proces vzniku a vývinu osobnosti vo vzájomnej závislosti od spoločensky sprostredkovaného sociálneho a materiálneho okolia.

Podstatné pritom je, ako sa človek stáva subjektom, schopným spoločenského konania.“

Podstatné pritom je, ako sa človek stáva subjektom, schopným spoločenského konania.“
(Herelmann, K. Ulich, D. 1980)

Sociológia výchovy

„Fenoménu výchovy spočíva v tom, aby sa ďalším generáciám sprostredkovali schopnosti, zručnosti a postoje, ktoré jestvujú v danej spoločnosti a ktoré sa pre jej trvanie a ďalší rozvoj pokladajú za dôležité“. (Zasepa, T. 2002)

Sociológia výchovy (angl. sociology of education, nem. Erziehungssoziologie, fran. Sociologie de l'éducation) predstavuje jednu z najmladších sociologických disciplín, ktorá sa zaoberá sociologickými aspektmi výchovy a jej miestom a úlohou v spoločnosti. (Ondrejko, P. 2004) Počiatky sociológie výchovy v Európe siahajú do roku 1887, keď Émile Durkheim na svojich prednáškach v Bordeaux označil výchovu ako funkciu spoločnosti, v ktorej dochádza k transformácii kolektívneho vedomia do individuálneho vedomia jednotlivca. Práve na základe svojich pedagogických prednášok sa v súčasnosti považuje za jedného z najvýznamnejších zakladateľov sociológie výchovy ako vedy. Émile Durkheim ako jeden z prvých pokladal výchovu za funkciu spoločnosti. „Spoločnosť nielenže povýšila želaný typ človeka na hodnotu modelu, ktorý sa musí výchovou reprodukovat', ale je to spoločnosť sama, kto tento model konštruuje. Spoločnosť formuje výchovné ideály, adekvátne svojim potrebám. Tento model však nie je v prirodzenosti človeka daný vopred. Model človeka, ktorý sa má v nás uskutočniť prostredníctvom výchovy, nie je človek ako ho utvorila príroda, ale človek, akého si želá spoločnosť“. (Durkheim, 1922)

Úlohou výchovy sa teda stáva transformácia tzv. kolektívneho vedomia (názory, city, spoločné všetkým priemerným členom spoločnosti) do individuálneho vedomia každého jednotlivca. Ide vlastne o projekciu spoločnosti do individua.

„Sociológia výchovy má svoje korene hlboko v dejinách ľudských civilizácií, pretože výchovná činnosť bola zároveň aj činnosťou viac či menej sociálnou a nikdy sa bez sociálnych aspektov neobišla.“ (Galla, K. 1986)

„Sociologické výchovné aspekty najprimitívnejšej podoby nachádzame napríklad v spoločenskom rituáli u prvých indiánskych kmeňov, v ríši babylonskej, chetitskej a staroegyptskej.“ (Hájek, F. 1980)

Z hľadiska systematizácie a klasifikácie modernej vedy je sociológia výchovy samostatná špeciálna disciplína a štúdium jej genézy patrí k základným teoretickým úlohám. (Hájek, F. 1980)

Émile Durkheim významne ovplyvnil i socializačné teórie, ktoré sú aj dnes považované za najvýznamnejšie témy sociológie výchovy. Predmet sociológia výchovy Willbur. B. Brookver člení na štyri skupiny :

- vzťahy medzi výchovnou sústavou a ostatnou spoločnosťou
(výchova a spoločenské triedy, výchova a kultúra, výchova a ostatné spoločenské skupiny, výchova a spoločenské zriadenie, a pod.)
- analýza spoločenskej štruktúry školy
- analýza konania osobnosti, začleňovanej do výchovného systému (ide tu najmä o vplyvy na správanie človeka v samotnom procese výchovy)
- vzťahy školy a spoločnosti, ako i jej jednotlivých článkov. (BROOKVER, W. B. 1955)
-

Sociálne prostredie a socializačné činitele

Za základné socializačné činitele sú v pedagogickej praxi tradične ponímané rodina, náhradná rodina, mimorodinné výchovné ústavy, reedukačné zariadenia, škola, školské výchovné zariadenia, osvetové inštitúcie (najmä masmédiá), záujmové spoločenské organizácie (detské, mládežnícke, ženské, politické, náboženské, profesijné a iné organizácie) a pracoviská. (Švec, Š. 2002)

Čím sa prezentuje dnešný svet mládeži? S akými ľuďmi a faktormi prichádza dnešný mladý človek do kontaktu natoľko, že významne ovplyvňujú jeho duševné formovanie, správanie sa, za činitele socializácie? Za najstaršieho, najrozšírenejšieho, ale i za najmocnejšieho socializačného činiteľa sa tradične považuje spoločenská inštitúcia rodina. To platí predovšetkým o deťoch, ktoré sa rodia a sú vychovávané v rodine, u ktorých je v prvých rokoch rodina reprezentantom viac – menej celého ich spoločenského života. (Jurovský, A. 1974)

No ani v extrémnych prípadoch rodina nezostáva a nemôže zostať jedinou spoločenskou inštitúciou v dosahu detí. Už veľmi zavčasu sa dieťa aj prostredníctvom vlastnej rodiny dostáva do kontaktu s inými ľuďmi a inými spoločenskými zariadeniami, ako sú príbuzní a známi rodičov. Ďalej sú to formálne a neformálne zariadenia kolektívnej výchovy, materské školy, internáty, a pod., ktoré obohacujú listinu socializačných činiteľov veľkej časti detí a mládeže a v mnohých prípadoch ich aj nahrádzajú. Vstupom dieťaťa do školy nastáva v socializačnom procese detí podstatná zmena zásluhou „vpádu“ školy do života dieťaťa ako spoločenskej inštitúcie s výlučne socializačným poslaním. Jej socializačná moc je rozhodujúca nielen čo do obsahu pôsobenia, záväznosti a kontroly výsledkov, ale aj čo do dĺžky pôsobenia. Okrem rodiny, ktorej pôsobnosť trvá od narodenia až do dospelosti, aspoň u väčšiny detí, škola pôsobí počas celej školopovinnosti, teda od šiesteho do pätnásteho roku, pri väčšine detí do osemnásteho roku, ba ešte aj vyššie.

K rodine a škole sa postupujúcim vekom dieťaťa priradujú ešte ďalšie spoločenské zariadenia. Je to predovšetkým pracovisko a učebné miesto. Veľká časť mládeže nastupuje do pracovného pomeru a do učebných miest. Ďalej sú to rozmanité spoločenské zariadenia a inštitúcie s veľmi pevným funkčným poslaním a s presnou, pomerne ustálenou organizáciou s ktorými sa dieťa stýka s postupujúcim vekom čím ďalej, tým viac. Je to napríklad oblasť kupovania, cestovania, návštevy verejných miestností (lekárske ambulancie, reštaurácie, kaviarne, diskotéky, účasť na verejných podujatiach. Vo všetkých týchto spoločenských zariadeniach sa od človeka vyžaduje isté správanie, plnenie určitej roly, ktorú bezpodmienečne musí na seba prevziať, ak sa len nechce vystaviť nepríjemným sankciám zo strany druhých ľudí. (Jurovský, A. 1974)

Rodina ako socializačný činiteľ

Rodina je pokladaná za primárnu sociálnu skupinu zabezpečujúcu základné psychické a materiálne potreby dieťaťa, ktoré potrebuje pre svoj optimálny vývoj. Je to prostredie, ktoré dáva dieťaťu pocit istoty, bezpečia a primeranú citovú starostlivosť, ktorá kladne ovplyvňuje človeka, zatiaľ čo dysfunkčná rodina často býva príčinou zlyhania v jeho ďalšom živote. (Bieliková, M., Pétiová, M. 2001)

Význam rodiny pre adolescentov je nesporný. Do rodiny sa dieťa narodí a v rodine aj vyrastá, aspoň by to tak malo byť. Činnosť rodiny ako socializačného činiteľa je u väčšiny detí a mládeže veľmi dôležitá. Rodina v najužšom zmysle slova, teda rodičia a súrodenci si u adolescentnej mládeži držia veľmi výrazné miesto medzi vplyvmi jej sociálneho sveta. Treba poznamenať, že nielen rodina, ale aj celé širšie príbuzenstvo je závažným zdrojom

sociálnych podnetov, ktoré ovplyvňujú mladého človeka v adolescencii. (Jurovský, A. 1974)

Jurovský zastáva názor, že „dievčatá sa od útleho detstva oveľa dôraznejšie prikláňajú k rodine ako k svojmu socializačnému činiteľu. V dôsledku toho sú viac skoncentrované na všetko, čo s rodinou súvisí. Naproti tomu u mládencov vývin spôsobuje väčšie obracanie pozornosti na vonkajšok, na mimorodinné spoločenské sféry, z čoho vzniká podceňovanie spoločenskej závažnosti vlastnej rodiny. Vekové i pohlavné rozdiely poukazujú na špecifickosť spoločenskej začlenenosti individua v adolescentnom veku“.

Z výskumov, ktoré uskutočnil PhDr. Jurovský vyplýva niekoľko závažných poznatkov o tom, ako si mládež uvedomuje alebo ako v sebe pociťuje prítomnosť a pôsobnosť svojej rodiny :

- rodinní príslušníci, najmä najbližší (rodičia a súrodenci, sú ešte aj pre dospelávajúceho chlapca a dievča najvýznamnejšími reprezentantmi ich sociálneho sveta,
- k určitému zamysleniu nad pôsobnosťou rodiny na mládež vedie len tá skutočnosť, že sa pri zamestnaní obidvoch rodičov práve dospelávajúca mládež ocitá dosť často sama doma,
- vplyv rodiny na dospelávajúcu mládež slabne hlavne v oblasti mimorodinného uplatňovania sa mládeže. Na rôznych kultúrnych a zábavných podujatiach sa mládež stretáva s cudzími vrstovníkmi a priateľmi, mládež pociťuje, že jej rodina má účasť na širokom spoločenskom dianí.

Škola a socializácia

Každý človek potrebuje určité podmienky a určitú pomoc, aby sa stal spoločenskou bytosťou, potom sa stáva úlohou a cieľom tohto procesu zrenia „ešte neľudského“, t.j. kojenca, až po plnohodnotného člena spoločnosti a jej kultúry. (Ondrejko, P. 1998) V minulosti aj v súčasnosti sa škola oprávnenne považuje za veľmi mocný socializačný prostriedok, teda podobne ako rodina, ba v niektorých aspektoch za ešte účinnejší.

Preto začlenenie jednotlivca do školských podmienok, jeho adjustácia na školu sa oprávnenne považuje za hlavnú súčasť jeho socializačného procesu. (Marko, J. 1971) Podobne ako rodina aj škola je významným socializačným činiteľom, už svojim zriadením, formálnou organizáciou svojej činnosti, svojho programu, organizovaním osobných, miestnych, časových a vecných prostriedkov pri dosahovaní svojho cieľa. Z tejto stránky je škola ako vyučovateľská i výchovná jednotka veľmi významná. V škole nejde vždy iba o výchovu

a vzdelávanie, ale súčasne aj o spoločenskú reprodukciu, o výber a selekciu, orientáciu správania. V škole sú dôležité každodenné interakcie medzi žiakmi a učiteľmi, každodenná komunikácia medzi nimi ako spoločenský proces, v ktorom sa vytvára identita – sociálna i personálna.¹ Okrem svojej formálnej organizácie a okrem svojho vzdelávacieho a výchovného programu sa škola zúčastňuje na socializačnom procese detí, u adolescentov aj ako špecifické sociálne prostredie, teda ako miesto a príležitosť na bohaté a rozmanité styky medzi deťmi navzájom, i medzi deťmi a úradnými dospelými osobami. Ondrejkovič zastáva názor, že „škola ako inštitúcia spoločnosti plní významné sociálne funkcie“. (Ondrejkovič, P. 1998)

Materské školy, základné, stredné a vysoké školy sú inštitúcie, ktorých funkcia spočíva v tom, aby plánovaným a organizovaným spôsobom prispievali k procesu socializácie jednotlivca.

Médiá ako socializačný činiteľ

Na včlenení človeka do spoločnosti sa podieľa veľké množstvo faktorov. V priebehu vývoja ľudskej spoločnosti by sme ich mohli definovať nespočetne veľa. Jednými z najvýznamnejších sú z hľadiska súčasných štúdií médiá, televízia predovšetkým. Médiá stoja v centre záujmu mnohých odborníkov z rozličných vedeckých oblastí, teórií a výskumov. Nemožno však zabúdať ani na laickú verejnosť, ktorá má svoje miesto najmä v diskusii o vplyve médií. Ľudia v procese sociálneho učenia z masmédií získavajú vzory, osvojujú si postoje a hodnoty, postupne prijímajú nové spôsoby správania a emocionálnych reakcií. Klasickou teóriou tejto skupiny je sociálne učenie A. Banduru, ktorý skúma predovšetkým vplyvy násilia. Masmédiá sú nenápadný, no aktívny učiteľ publika. Ich pôsobenie je niekedy pozitívne a inokedy negatívne – podstatné však je, že naozaj pôsobia. Vďaka nim majú ľudia postoje a názory aj na veci, s akými sa vo svojom živote vôbec nestretávajú. (Rankov, P. 2002)

Médiá sú významným zdrojom informácií a zábavy. Každý týždeň ponúkajú televízne stanice vo Veľkej Británii až 650 hodín vysielania. Z uvedeného vyplýva skutočnosť, že médiá nemajú ako zdroj informácií a zábavy konkurenciu. Nejde pritom len o televíziu, rozhlas, film, ale aj tlač a knihy, lebo knihy sú mediálny priemysel ako každý iný. Európske

¹ Pozn: V rovine sociálnej identity sa od jednotlivca vyžaduje, aby sa orientoval na normované očakávania správania. Konajúci má byť takým ako všetci ostatní. V rovine personálnej identity sa od jednotlivca vyžaduje, aby bol s nikým nezameniteľný a jedinečný, má byť takým ako nikto iný. ONDREJKOVIČ, P.: *Socializácia v sociológii výchovy*. Bratislava : VEDA, 2004, s. 133,134.

štatistiky uvádzajú, že priemerne dve hodiny denne strávime tak, že pozeráme televíziu. To je 730 hodín ročne. (Burton, G., Jiráček, J. 2001)

Médiá rôznym spôsobom prenikajú do života príjemcov a stávajú sa ich súčasťou. Vďaka médiám padajú hranice, ktoré sú dané bezprostrednou komunikáciou. Médiá nemajú ako zdroj informácií a zábavy konkurenciu.

Vplyv médií

„Sila“ médií dnes mnohých znepokojuje a preto je namieste otázka, v akej miere komunikačné prostriedky a to, čo nám dávajú poznať, vplýva na náš spôsob myslenia, cítenia a správania sa. Znepokojenie z negatívneho vplyvu médií vedie mnohé sociálne skupiny k protestom a intervenciám.

Medzi týmito otázkami o vplyve a sile komunikačných prostriedkov, sú tri, ktoré majú pre nás vážne dôsledky. Je to problém vlastníctva médií, kvalita podávaných informácií a „predstavy v našich hlavách“. (Blažek, B. 1995)

Skrytá moc médií spočíva v tom, že nepozorovane pretvárajú naše priestorové a časové správanie, naše nepísané normy komunikácie a v neposlednom rade naše vnímanie, myslenie a nádeje. Sila médií najviac ohrozuje tých, ktorí sa ich boja, nedokážu s nimi žiť a chcú by sa s nimi vyrovnali ich likvidáciou. Iným spôsobom sa médiá zmocňujú tých, ktorí chcú cez ne vládnuť a robia s i z nich svoj vysoko účinný mocenský nástroj. (Zasepa, T. 2002)

Masmédiá a ich vplyv na recipienta, publikum a pôsobenie na život v spoločnosti je základnou otázkou výskumu masmédií. Médiami sa sociológovia, psychológovia či filozofi zaoberajú práve preto, lebo im pripisujú istý vplyv.

Vývoj názorov na to, ako masmédiá ovplyvňujú človeka a ľudskú spoločnosť, súvisí na jednej strane s rozvojom sociologických názorov na spoločnosť, na druhej strane sa mení aj pod vplyvom samotnej spoločnosti a jej masovej komunikácie.

V sedemdesiatych rokoch značnú pozornosť vyvolali výskumy, ktoré ukázali, že masmédiá majú viac schopnosť otvárať dvere pre nové myšlienky ako tieto myšlienky naozaj dodávať. Podľa výskumov McCombsa, Shawa a Beckera televízia, rozhlas a tlač síce usmerňujú ľudí pri výbere problematiky, ktorou sa treba zaoberať, ale ľudia z nich nepreberajú hotové myšlienky a názory. Masmédiá teda nehovoria, čo si majú ľudia myslieť, ale o čom si majú myslieť. Masmédiá kladú otázky, na ktoré sú ľudia nútení odpovedať. (Rankov, P. 2002)

Uvedené teórie sa sústreďovali predovšetkým na skúmanie krátkodobého a bezprostredného vplyvu masmédií na publikum. Sledovali, ako sa konkrétna správa z televízie, rozhlasu, či novín priamo odrazila na postojoch a správaní príjemcov informácií.

Gerbner vo svojej kultivačnej teórii ukazuje, ako televízia „kultivuje“ ľudí. Jeho obsahová analýza programov ukázala, že v televízii je podstatne vyššia frekvencia násilia ako v reálnom živote. Následný výskum publika potvrdil predpoklad, že najviac násilia vo svojom okolí pociťujú práve horliví televízny diváci, Sledovanie televízneho násilia teda vedie k tomu, že svet považujú títo ľudia za nebezpečnejší, ako v skutočnosti je. Masmediálny obraz nahrádza osobnú skúsenosť.

Záujem odbornej a laickej verejnosti o to, ako fungujú médiá, úsilie zákonodarcov o reguláciu mediálnej komunikácie, snahy politikov o preniknutie do médií a lobistov o ovládnutie médií, toto všetko je založené na jednoznačnom presvedčení, že médiá majú významný vplyv a dopad na jednotlivca a spoločnosť. Médiá predstavujú významný faktor spoluvytvárajúci život jednotlivca, skupín a celej spoločnosti. Médiá sú významnou spoločenskou inštitúciou tak veľmi previazanou s ďalšími inštitúciami, že ich vplyv a podiel na stave spoločnosti, či rozpoložení jedinca nie je možné od spoločnosti izolovať. (Jiráček, J., Köpplová, B. 2003)

Literatúra

BIELIKOVÁ, M, PÉTIOVÁ, M.: *Životný štýl mládeže v jednotlivých krajoch*. Bratislava : Ústav informácií a prognóz školstva, 2001. 61 s. ISBN 80-7098-284-5.

BLAŽEK, B.: *Tváři v tvář obrazovce*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1995. 199 s. ISBN 80-85850-11-7.

BROOKVER, W. B.: *Sociology of Education*. New York : American Book Comp.,1955.

BURTON, G., JIRÁK, J. : *Úvod do studia medií*. Brno : Barrister & Principal, 2001. 392 s. ISBN 80-85947-67-6.

DURKHEIM, É.: *Education and Sociology*, Free. Glencoe : 1956 :orig. *Education et sociologie*, 1922. Prameň : ONDREJKOVIČ, P.: *Socializácia v sociológii výchovy*. Bratislava : VEDA, 2004, s. 15.

GALLA, K.: *Sociologie výchovy – její vývoj a problémy*. Praha : SPN, 1986. 136 s.

HÁJEK, F.: *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha : SPN, 1980.

ILOWIECKI, M., ZASEPA, T. : *Moc a nemoc médií*. Bratislava : vydavateľstvo Trnavskej univerzity, 2003. 183 s. ISBN 80-224-0740-2.

JASŠOVÁ, E.: Ochránime naše deti pred mediálnou agresivitou? In: *Stop násiliu v programoch TV!*. Danube STV, 1997, s. 64-71.

JUROVSKÝ, A.: *Mládež a spoločnosť*. Bratislava : VEDA, 1974. 280 s.

KAISER, A. - KAISEROVÁ, R.: *Učebnica pedagogiky*, Bratislava : SPN. 1993, s. 15.

MAJCHRÁK, J. : *Televízia, film a video – účinnosť pôsobenia na deti. Deti a televízia*. Bratislava : STV, 1993, s. 20-21

MAŘÍKOVÁ, H. , PETRUSEK M. , VODÁKOVÁ, A.: *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996, s. 1012.

ONDREJKOVIČ, P.: *Socializácia mládeže*. Bratislava : VEDA, 1997. 203 s. ISBN 80-224-0476-4.

ONDREJKOVIČ, P.: *Úvod do sociológie výchovy*. Bratislava : VEDA, 1998. 388 s. ISBN 80-224-0579-5.

RANKOV, P.: *Masová komunikácia, masmédiá a informačná spoločnosť*. Levice : L. C. A. Publishers Group, 2002. 82 s. ISBN 80-88897-89-0.

ŠVEC, Š.: *Základné pojmy v pedagogike a andragogike*. Bratislava : IRIS, 2002. 318 s. ISBN 80-89018-31-9.

ZASEPA, T.: *Médiá v čase globalizácie*. Bratislava : LÚČ, 2002. 425 s. ISBN 80-7114-387-1.

Kontaktné údaje:

PhDr. Tatiana Blahútová

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Inštitút fyzioterapie, balneológie a liečebnej rehabilitácie

Rázusova 14

921 01 Piešťany